

BRZONOŽEC IN PUŠČICA

Povest iz dobe, ko je Tekumze štel 12 let
Napisal Fric Steuben

Zdajci pa se je iz vrst preprostih bojevnikov dvignil starejši možki, ki na svojem plašču ni imel narisanih številnih znamenj svojega junaštva, mož, ki ni bil poglavar in ki se tudi sicer ni nikomur vsiljeval. Priljubljen je bil pri tistih, ki so ga poznali. Bil je na glasu mirnega, zanesljivega in prevdarnega bojvnika. Bil je mož, ki se ni zlohka razburjal in ki se ga je Kornstalk rad posluževal kot sla ali odnoslanca, kadar je šlo za važne reči. Imenoval se je Pasoči se konj, njegovo ime je bilo prav tako malopomembno kakor mož sam. Zdaj je vzbudil pozornost, ker se je dvignil in je pri tolikšnem zborovanju, ki je obsegalo petnajst sto bojevnikov, z ženami in otroki pa okrog šest do sedem tisoč duš, želel izpregovoriti. Pasoči se konj se je počasi podal v sprednjo vrsto svojega rodu, tam se je ustavil, pogledal je mirno naokrog in začel:

— Pasoči se konj je bil poučen, da mora vsak možki izvršiti tisto, kar je bil nakanil. Že kot otroku mu je dejal oče in so mu rekli modri možje njego-

vega rodu naslednje besede: možki lahko samo enkrat zapravi svojo čast!

Glave so se dvignile. Kornstalk je sedel na svojem lesenem poglavarškem stolu in je mirno motril govornika. Vzravnal se je tudi Usnjena ustnica. Pasoči se konj je čudno začel svoj govor. Kaj bo sledilo? Govornik je po kratkem odmoru nadaljeval jasno in odločno. Pripovedoval je, kako je ob bregu reke iz svojega čolna ugledal oba napol prestrašana otroka in kako je pregovoril svoje tovariše, da so ustavili in pogledali k spečima otrokoma. Povedal je, kako so slednjič sklenili, da vzamejo oba mlada belokožca s seboj, ker so pač nesli svojemu narodu važno in nujno sporočilo in niso utegnili iskati staršev obeh otrok. Razložil je, da obeh mladih belih lic pač ni zato rešil lakotne smrti, da bi ju zdaj izročil še grozovitejši smrti. On sam čuti, da je odgovoren za oba otroka, in prosi, naj mu zborovalci dovolijo, da mlada belokožca vrne njunim staršem. Njegova čast je zvezana z življenjem teh dveh otrok, on je njun zaščitnik in stoji tu namestu njunega očeta. Ni še spoznal očeta, ki bi mirno gledal, kako morijo njegove otroke. Toda on je šavan in ne bo ravnal zoper lasten rod. Vendar naj njegov rod preudari, ali hoče enemu izmed svojih bojevnikov, ki se doslej niso v ničemer pregrešili, vzeti čast in življenje...

Ko se je Pasoči se konj spet mirno obrnil in stopil nazaj na svoj prostor, so mu sledili mnogi zamišljeni pogledi. Gašper, ki ga je zdaj pa zdaj prešinila groza pred smrtjo in pekoča jeza zoper Usnjeno ustnico, je začutil globoko hvalečnost do svojega zaščitnika, ki se je tako nepričakovano pojavil. Zdajci je Gašper tudi videl, kako se je vzravnal Džon Mzepasé. Ta je rekel:

Sin Bobnečega ptiča te vpraša, Ue-

njena ustnica, da mu svetuješ v naslednjem vprašanju: ako kak bojevnik iz rodu Seneka umori otroka iz našega rodu in pridejo potem otroci Miamijske v naše roke: — mar boš potem tudi terjal, Usnjena ustnica, da bodo otroci Miamijske pomorjeni zavoljo maščevanja za tisto, kar so storili bojevniki iz rodu Seneka?

Kornstalk se je presenečen vzravnaval. Seveda je takoj razumel, kaj hoče Sin Bobnečega ptiča. Toda Usnjena ustnica in ves narod tega niso razumeli. Mrmranje je v presenečenju šlo naokrog med zborovalci. Bledo lice je pač blede lice, to ve vsak otrok. Gotovo je ta ali oni že čul o drugih bledeh licih, ki niso iz rodu Inglismonov (Angležev), toda oni drugi, ki jih imenujejo Francoze, prebivajo više gori okraj jezer. Brzonožca in njegovo sestro so pa vendar našli južno od reke.

Usnjena ustnica se je vlegel nazaj v ležalnik in je rekel prezirljivo z namenoma žaljivim glasom:

— Sin Bobnečega ptiča, ki se imenuje poglavarja, čeprav že cel človeški vek prebiva daleč od svojega rodu, menda ne pozna običajev rdečih bojevnikov, ko stavi taka vprašanja. Usnjena ustnica mu hoče odgovoriti: vsak zločin se lahko maščuje samo na tistem narodu, ki je zločin izvršil. Noben Miamijske ne more biti umorjen za zločin kakšnega drugega moža, ki ni njegovega rodu, naj že bo Seneka ali Katavba ali Pahni ali kateri koli drugi.

Sin Bobnečega ptiča se ni čutil užaljenega. Spet se je visoko vzravnaval in veselje in zmagozslavje sta se mu zabliskala v očeh:

— Tvoje besede Usnjena ustnica je čul ves savanski narod. Ti se boš moral odreči krvi teh dveh otrok, kajti ta dva nista iz rodu Inglismonov.

Zenske so zavreščale, bojevniki so se vprašujoče spogledovali, skakali so pokonci in vzklicali. Usnjena ustnica pa je zarjovel: »Lažeš!«... Bil je silen trušč, vpitje, pretnje... Tedaj pa je zagrmel glasnikov hoben. Kornstalk je stal visoko vzravnan in Vzhajajoče sonce je neusmiljeno razsajal po svojem hobnu. Možje so osramočeni posedli. Tudi Tekumze in njegovi tovariši, ki so kar poskakovali od veselja, so se morali brž umiriti. Kornstalk je rekel — in njegov prvi stavek je bil kakor udarec zoper Usnjeno ustnico:

— Vsak starejši možki v rodu pozna in spoštuje Sina Bobnečega ptiča. Ča-

kamo, da nam pove, katerega rodu sta oba bela otroka!

Videti je bilo, da je Kornstalk veselo presenečen. Usnjena ustnica je bil zdaj v pasti. Če zdaj dokaže Sin Bobnečega ptiča, da je njegova trditev resnična, potem sta otroka rešena. In ta je že vzklíknil:

— Naj izstopijo bojevniki, ki poznajo besede Inglismonov!

Šest, sedem moških je planilo pokonci in stopilo pred Gašperja in Lenko, ki sta trepetala od veselja. Zmagala sta! Vse sta razumela, zdaj sta rešena. Krvoželjni stari, ona hroma pošast, je izgubil igro. Smejala sta se od veselja, prišla sta se za roke. Gašper je kriknil:

— Če zna kdo našo besedo, naj naujo povpraša in vsi boste čuli, da sva iz čisto posebnega rodu!

Sin Bobnečega ptiča se jima je prijazno smehljaj. Pasoči se konj je skočil pred svoj prostor sam Kornstalk se je smehljaj — pa tudi Usnjena ustnica se je dal prenesti še bolj v ospredje. In spet je nastopila tišina Indijanci, ki so trdili, da znajo angleško so izpraševali in otroka sta odgovarjala kakor sta vedela in znala. Ali — mar ni beseda mati podobna angleški »mother«, sestra »sister«, brat »brother« in še več takih? Da, da. Usnjena ustnica je že zmagozslavil čes: Poglejte ju, saj razumeta, prav iz tistega rodu sta, kakor vsa druga blede lica. Savanski narod, Usnjena ustnica terja svojo osveto in jo bo dosegel. Svét starešin je pravičen!

Spet je moral glasnik ropotati po hobnu, da pomiri zborovalce. In spet je brž bil mir. V krogu okoli obeh otrok so stali: Sin Bobnečega ptiča, Pasoči se konj, Usnjena ustnica je bil vzravnan na svojem ležalniku. Kornstalk je bil poleg. Čakal je, da se je vse poleglo, da so bili bojevniki spet na svojih prostorih in da so se pomirile tudi ženske. Sin Bobnečega ptiča je stal ob Gašperju. Pasoči se konj pa je položil roko Lenki na ramo. Oba sta bila odločena, da rešita otroka. Kornstalk je spoznal nevarno napetost med svojim narodom, katerega je bilo bolj potrebno držati složnega, kakor skrbeti za dva bela otroka. Zavedal se je, da njegov narod sluti orjaško nevarnost belega rodu, ki se dviga onkraj nogorja. Belci hočejo deželo njegovega naroda, — ne samo kožke marveč vso deželo! Belci močje so nevarnejši kakor Čiroki in Kriki skupaj.

R. Marjan — dijak:

Kako velik si človek, a vendar tako majhen!

Človeštvo je zmagovalo v neprestani borbi z Naravo. Ravno tedaj pa se je pripravljalo na odločilni udar. Dvajset ogromnih — kakršnih še ni videlo človeštvo, kar obstoja — jeklenih ptičev je čakalo, da odleti na — Mars. In ves svet je ugibal samo o tem, dali bodo prispeli tja in koliko jih bo, dali bodo vzdržali in kateri bodo vzroki, če ne bodo in tako dalje in tako dalje. Skratka: ves svet se je pripravljajl mrzlično na ta veliki dogodek. Vas pa ne zanima nič od tega, ampak samo to, da se je Človek pripravljajl, da bi si začel osvajati vse-mirje. In pripravil se je velikopotezno.

Vzletelo je torej ob najugodnejši priliki in na najugodnejšem kraju dvajset ogromnih jeklenih ptičev. Ljudje so opazovali njih polet iz primerne daljave in zvočniki so prenašali tisti čas samo slike poleta. Ogromni jekleni nestvori so zagrmeli strahovito in sfrčali. Z blazno hitrostjo so se približevali svojemu cilju, ki pa je bil še tako daleč od njih. Okoli so poletavali tisoči zrakoplovov, letal, balonov. Z zvezdarn so opazovali majhne pikice na nebu, kako so se oddaljevale od matere zemlje in tisoči so pričakovali v mrzlični vznemirjenosti poročil. Jekleni ptiči pa so grmeli z blazno hitrostjo...

Tedaj se je zgodila prva nesreča. Castihlenni Nemec je hotel biti na vsak način prvi na Marsu — pospešil je brzino, toda v naglici je ravnal ne- previden z ročko. Veliki ptič je dobil nagel sunek naprej, izgubil ravnotežje in zdrsnil nazaj. Padel je proti zemlji, jo obkroževal z bliskovito naglico. Ves svet je pričakoval trepetaje konca — seve ne svojega, temveč njegovega. Obkroževal je zemljo v čedalje manjših krogih. Zaman je poskušal podvreči stroj svoji volji. In na Tihem Oceanu se je zaril v morje. Strašno je zagrmelo visoki valovi so poplavalili obale daleč v notranjost, mnogo tisoč mest in naselbi. Je voda razdejala ter utopila nekaj milijonov ljudi. Razume se, da se je posadka srečno rešila ali kaj to pomaga, ko je bil trud dolgih let in mnovega pokolenja uničen. Drugi ptiči so napredovali neustrašno...

Narava pa se je borila žilavo: drugi in tretji otič sta omahnila. Japonci so

se rešili iz plamenov in ruševin ter siknili svojim rešiteljem skozi zobe samo eno besedo. Naraval!

Preostali raziskovalci so stisnili zobe in trdovratno prodirali naprej. Vsaka stvar pa zahteva svoje žrtve in tudi sedaj je velik utrinek švignil mimo sredi njih in troje nadaljnjih ptičev je zagorelo, a njih posadka se ni rešila. Človek se je približajl previdno s svojim bledim obrazom Marsu...

Pet jeklenih nestvorov je potegnilo Vsemirje proč in jih pogoltnilo v svoji neizmerni temi in hladu, da človek ni slišal nikoli več o njih... Trčila sta tedaj dva velikana, zagrmelo je strahovito in zamajalo tri jeklene ptiče. Nagnili so se ter strmoglavlili v Neznano... Človek se je ugriznil v ustnice in besno nadaljeval borbo proti Naravi. A Narava je zmagala angleško hladnokrvnost.

Samo Rus je še obračajl previdno ročaje v svojem veleletalu. Približajl se je Marsu ter pristal na njem. Človeško zmagoslavje je postalo nepopisno, kaj menite: premagali so samo Naravo! Ko je raziskajl Mars, se je Rus vsedel v letalo in odjadral nazaj. Srečno je premagal vse ovire: se preril skozi repatico, se izognil utrinku in zavil okoli zemlje ter začel previdno pristajati. Človeštvo je norelo veselja. Zemlja je bila oddaljena samo še tisoč metrov od njega. In tisti Rus, ki je premagal Naravo, ki je ravnal tako previdno z ročaji, vodil tako spretno svoj stroj — je potegnil za tisočinko sekunde pre-zgodaj vzvod. Ogromni jekleni ptič se je ustavil v zraku — zagrmelo je in o zmagovalcu ni bilo sledu...

Kdo bi rečel

Mlado Jutro 1938

trdo vezano v oblik knjige

za majhen denar

Štite na upravo »Jutro«, Knafliceva ul. 5.

ANDREJ SAOLI:

Fred viharjem

Peskarica je bila mehka žena. Toda, ko je stopila sedaj iz hiše, ni zajokala. Postala je na pragu in pogledala za otroki.

Trinajstletni Nace je pravkar stopil s steze na veliko cesto. Nalahko upognjen pod nahrbtnikom je stopal z umerjenim korakom, kakor ga imajo veliki. Nesel je breme koruzne moke. Za njim sta enajstletni Tine in desetletni Žef nesla krompir. Mati jima je prišla na vreči naramnice in jih obložila s cunjami, da ju na dolgi poti ne bi preveč rezale v ramena. Osemletni Francek je nesel svojo in Tinetovo šolsko torbo. V prvi je bilo dve kili sladkorja in prav toliko soli, v drugi pa dve tablici, škatla in čitanka za drug razred.

»Prav brez vseh knjig le ne smete po svetu«, je menila mati, »saj vse pozabite.«

Petletna Cilka je postala in ugičala, ali naj gre z brati, ali naj počaka mamo in starejšo sestro, ki sta stali pred vrati.

Peskarica je s pogledom obšla skedenj, hlev in hišo. Pomislila je, če stoji vse tako, kakor sta s Peskarjem sklenila, da ima počakati do vrnitve čez par tednov. Obrnila je ključ in ga skril pod korčevino blizu praga. Tam ga bo poiskal Peskar, ki je še pred zoro z najstarejši modgnal živino in se z nočjo vrne po prašiče in po kar se bo še dalo rešiti.

»Pojdimo v božjem imenu!« je rekla Pepki, ki je držala v naročju najmlajšega, leto dni starega Ivančka. Peskarica si je podstavila na glavo svitek in zadela težko pletenico. Naložila si je bila nekaj otroškega perila, kos slanine, par kil fižola, vrečico bele moke, četrt kave za kakšno bolezen košček blagoslovljene sveče, družinski rožni venec z debelimi lesenimi jagodami, deset žlic, velik lonec, korec in skledo, iz katere bo zajemala družina. Tako so na vnebohod leta 1915 odhajali Peskarjevi z doma.

Prejšnji večer so orožniki razglasili, da je Italija napovedala vojno Avstro-Ogrski in se morajo prebivalci obmejnih vasi takoj umakniti.

Peskarjev dom je stal pod Poklo

nom. Jutranje sonce mu je zakrivala Komna. S severa je v zimskih in zgodnjih pomladnih dneh Žalostna gora ustavljala mrzle vetrove, ki so vekli od Peči. Po dolini se je od Soče sem vila bela cesarska cesta in vodila s Koroškega na jug med Dolince. Ljudje, ki so šli po njej, so se na Poklonu odkrili in prekrizali na čast Materi božji v cerkvi vrh Žalostne gore. Z zahodne strani so gradili dolino Lazi.

Po njih je tekla meja, ki je postala sedaj usodna.

Vojna ni prišla nenadoma. Dolgo se je napovedovala. Prišle so delavske čete in začele kopati strelske jarke po vrhu senožeti na Žalostni gori in Komni. Na drugi strani so stali Lazi, nemci in preteči. Ljudje so se ozirali nanje. V duše jim je segal nemir, ki se je stopnjeval v brezglavost.

Od hiše do hiše so potovale nemo-goče zgodbe. Ena je bila strašnejša od druge. Verovali so vse. Ljudje so stikali glave, naj je že bila nedelja ali ne, saj niso imeli obstanka pri nobenem delu. Nedelja je prinesla le toliko izpremembe, da so ljudje pobrali govorice iz vse fare.

Nekdo je prinesel vest, da prelži onstran Lazov sam Garibaldi z vso svojo vojsko. Nihče mu ni oporekal. Zakaj ne bi čakal onstran Lazov prav Garibaldi? Ai se ni temu in onemu zadelo sredi noči, ko ni mogel spati — in koliko je bilo takih, ki tiste noči niso mogli spati — da čuje skrivnostni šum iz zemlje, izza gora ali od koderkoli? Grapar, ki ima svoj dom tik pod Lazi, je neke noči celo vstal, da bi se prepričal, odkod ta nemir. Pogledal je v hlev, če se ni morda odvezala živina ali če ne struga z rogmi ob jasli. To da v hlevu je bilo vse mirno. Živina je ležala. Stopil je za hišo na pot, ki vodi nadse v Laze. Vlegel se je, pritisnil uho na tla in poslušal. Zdelo se mu je, da razločno čuje udarce svedrov in krampov, ki vrtajo skozi Laze.

V Arnejevi senožeti so videli nekoga jutra — tako so pripovedovali — neznanega človeka, ki je nekaj risal in zapisoval. Šel je v senik in se ni več vrnil. Ko so čez kakšne pol ure obkolili orožniki in črnovojniki senik, niso

našli v njem nikogar. Na rosi se je poznalo, da je bila senožet vse križem razhrojena.

Baje se je tiste dni pod noč oglasil pri Mlinarjevih popoten človek in prosil, da bi ga prenočili. Dovolili so mu, da ahko spi v senu. Ker so bili ravno pri večerji, so ga povabili š k mizi, naj zajme z njimi iz skede. Rad je prisedel. Takrat se je Mlinar spomnil, da ga mora vprašati po bukvicah in žveplenicah. Toda čim mu je omeni bukvice, je neznanec vstal, pustil je žlico in večerjo, stopil naglo čez prag in izginil v noč.

Od nekdaj iz Kota je priromala vest o skrivnostnem avtomobilu. Privozil je po cesti. Straža ga je pozvala, naj se ustavi. Toda avto je vozil dalje v največjem diru in straža je streljala. Prvi strel je zadel neko gosposko žensko, drugi šoferja, oba do smrti. Ko so žensko natančno pregledali, so videli, da ni ženska, ampak le preoblečen moški.

Strah ima velike oči. Videl je pošasti. Ljudje so si pripovedovali, kako plazijo v nočeh okoli strahotne sence, kako tajinstveni ljudje zastrupljajo pitno vodo in nastavljaajo zastrupljena jedila.

Vsi so imeli občutek, da je sovražnik že stopil čez Laze in stoji v dolini. Najstrašnejše je bilo to, da je bil neviden. Nemogoča je bila vsaka obramba. Ko so ljudje sedeli zvečer za mizo, so se z grozo zavedli, da jih morada baš ta hip opazuje iz teme skozi okno nekdo, ki jim streže po življenju. Postali so pozorni na vsak šum. V lesu je zaškrtal črv. Uho je posluhnilo, se napenjalo in slišalo udarce, ki jih ni bilo.

Cez noč je zrastle silna nezaupnost do beračev in popotnikov. Vsak neznanec, ki se je tiste dni pojavil v dolini, naj se je že pripeljal v avtomobilu ali prikrevsal s palico in potno torbo čez ramo, je bil sumljiv človek. V vsakem so videli ljudje ogleduha. Ko je stopal po cesti, so se že od daleč zapičile vanj izza zaves za oknami opazujoče oči. Presodile so njegovo zunanost. Na obleki so iskale sumljivo nabrekliino, pod katero bi utegnili biti skrito orožje. Pazile so na vsak njegov gib in pogled, dokler se ni skril za ovinkom.

Groza se je lotevala posebno otrok. Tem je bila spočetka obetajoča se vojna nekaj sila zanimivega. Vojni čas je prinesel v njihovo okolico čudovite stvari, o katerih niso prej niti

sanjali. Prinesel jim je tudi nove igre. Z lesenimi puškami in bodali so naskakovali griče in kupe okrog hiše. Izkopali so strelske jarke. Če jim ni bila mati za petami, so podirali stare nogavice. Z nitjo so napeljali telefon, ki jim je bil kot vojskovodjem živa potreba. Pred utrdkami so razpredli žične ovire, da so bile varne pred sovražnim naskokom. Slučajno so bile te žične ovire iz samih kratkih, potrganih nití, ki so jih izvlekli iz redke žakljavine, lepo povezali z vozli in razpredli med paličicami, ki so prav goste štrlele pred utrdkami iz tal.

Toda sedaj so slonele lesene puške pozabljene v kotu. Strelski jarki, telefon, žične ovire, topovi in šatori niso imeli več privlačnosti. Prej tako nezavzetne utrdbe so izgubile na mah ves svoj pomen. Otroci so se sukali okoli odraslih in vlekli na uho njih pogovore.

Ko so se preživele otroške vojne igre, se je pojavila še zadnja. Saj niti ni bila več prava igra, ampak, vsaj v otroških očeh, tvegano in važno opravilo. Zasledovali so ogleduhe. Nikoli niso brali detektivskih romanov in ne čuli o Sherlock Holmesu, a so vendar postali detektivi.

Po cesti mimo Peskarjevega doma je nekega dne krevsala stara beračica. Na oko je bila videti res navadna beračica, ali otroci so sumili, da se skriva pod njenim revnim oblačilom nevaren ogleduh. Sestali so se na posveto vanje in odobrili načrt, kako jo bodo zasledovali. Tine in Žef naj bežita po stezi za vrzeljo, ki gre ob Ograjnici, starko naj skrivaj prehitita in prideta pri brvi na cesto. Malomarno naj se vračata proti domu, srečata še enkrat nevarno beračico in si jo bolje ogledata. Nalogo sta izvršila zelo vestno. Ko sta takole nedolžno prikorakala mimo neznanke, sta se prizadevala, da bi zadržala glasno sopevanje. S pozornostjo večjih detektivov sta preiskovala posebno okolico starkega nosa in odkrila, da poganjajo pod njim prav vidni brki. Žefu se je še zdelo, da ju je skrivnostna neznanca ošinila s sovražnim pogledom in zažugala, zato sta se vrnila z uplahnelim pogumom. Tudi ostali so menili, da ne pomeni to nič dobrega. Pričakovali so, da bo razkrinkani ogleduh ponoči zažgal hišo, zastrupil vodo v studencu ali se kakorkoli maščeval.

Ko se to ni zgodilo, so dobili vno-

vič veselje do detektivskih pustolovščin.

Casa je bilo za take stvari dovolj. V šolo niso hodili. Ko so se zadnjič napotili vanjo, so srečali sredi poti voz. Spredaj je sedel voznik, na deski za njim pa sta sedela orožnik in gospod učitelj. Zadnji je imel zvezane roke. Povedal jim je, naj gredo domov, ker ne bo pouka. Voz je oddrdral po cesti, otroci pa so stali kakor vkovani in gledali za njim.

Pozneje so se raznesle govorice, ki so pojasnjevale to čudno srečanje. Mladi učitelj je v neki gostilni v bližnjem trgu navdušeno govoril o Srbih in pel pesem 'Onamo, onamo'. Druga govorica je vedela povedati, da so imeli orožniki gospoda učitelja že dolgo na sumu, da drži s Srbi. Hodili so zvečer skrivši prisluškovat pod njegovo okno.

Še ena zgodba je omenjala Srbe.

Strelske järke na Žalostni gori in Komni so kopali vojaki brez pušk. Prihajali in odhajali so v varstvu oborožene straže.

»Kdo neki so ti ljudje v avstrijskih vojaških uniformah, da jim ne zaupajo orožja in jih vlačijo zastražene okoli?« so se vpraševali ljudje.

Tudi to vprašanje je dobilo odgovor.

Pri Kovačevih so se nastanile tri žene, ki so prišle obiskat svoje može Doma so šle iz Bosne blizu srbske meje. Pripovedovale so, kako je bilo z njihovimi možmi, brati in sinovi. Dali so jim puške in povedali, da pojdejo nad Srbe. Toda oni so se uprli in izjavili:

»Nečemo pucati bračole!»

Vse lepo prigovarjanje ni pomagalo, pa tudi ne grožnje. Razorožili so jih, postavili v vrsto in ustrelili vsakega desetega. Preostale so poslali sem kot delavce.

Ljudje so poslušali pripovedovanje teh Srbkinj. Nihče ni razmišljal. Razmišljanje ni bilo možno. Do zadnjega kotička je bila duša napolnjena s pričakovanjem jutrišnjega dne. Bilo je pričakovanje nečesa, ki ni imelo v mislih ne prostora, ne obraza in ne izraza, ampak se je valilo na trepetajoče ljudi kakor grmeči plaz z gore.

Nihče ni vprašal: zakaj?

Tega vprašanja takrat ni bilo najti v besedah. Samo eno je viselo nad vsemi:

»Kaj?«

»Kaj se je zgodilo? Kaj se ima zgoditi?«

Misli so bile zbegane in motne. Švigale so obupno na vse strani in iskale odgovor, izhod, rešitev. Toda mesto na odgovor so trečile na drugo, še strahnejše vprašanje, ki je zijalo z vseh strani, prevpilo vse in terjalo neodločljiv odgovor:

»Kam?«

Težak je bil ta odgovor. Vsilil ga je čas sam. Ko so v oni noči potrkali orožniki na Peskarjevo okno in prinesli vest o vojni napovedi, sta se Peskar in Peskarica že odločila.

Nekaj živil, obleke in posode je Peskar zakopal v kleti. Hiša ostane odprta, da je ne bi vojaki rušili. In oni pojdejo.

Toda kam?

Ko sta s Peskarjem obupavala pred tem usodnim vprašanjem, se je utrgalo v Peskarici kakor rešilna misel:

»Domov pojdemo, k Matiji...«

Bila je kakor otrok, ki pobegne v nevarnosti pod domači krov in se oklene staršev. Teh že davno ni več imela. Brat Matija, ki je gospodaril na njenem domu pod gorami, ji je bil kakor oče. V tistem hipu je živo začutila potrebo njegove bližine.

»Bomo vsaj vsi skupaj,« je rekla.

Tako se je odločilo.

Otroci so mirno spali. Peskar in Peskarica sta jim vezala popotne cule.

Še pred zoro sta odšla. Peskar in šestnajstletni Štefa z živino, Peskarica in otroci pa preden je sonce posijalo na zapuščeni dom...

* * *

S Poklona je bil lep pogled na Žalostno goro, ki so jo obsijali prvi žarki jutranjega sonca. Na vrhu je stala cerkev Matere božje. Njej so se priporočali popotniki, ki so šli tod mimo. Mnogokrat je že stopila Peskarica čez Poklon, vselej je imela na srcu mnogo prošnja. To pot je imela samo eno:

»Le da bi se vsi zdravi vrnili!«

Ozrla se je še na domačijo, ki je slonela pod hribom kakor zapuščen otrok.

Nato je stopila za ožinek.

Pred njo so šli otroci. V njih je žela vera, da jih pelje cesta vstran od strahot, ven iz tega onemoglega pričakovanja, na varno.

Šli so pogumno naprej.

D. R. dijak;

Sinko debelinko štedi

Treskalo je in grmelo, kakor bi deset očetov lasalo svoje sinove. V resnici je pa samo en oče vihtil in mahal s palico nad sinkom Debelinkom, kakor, da bi stal na parniku in se poslavljaj. Po taktu je treskalo, po taktu... In zraven je govoril oče še neke čarohne besede: »Jaz ti pokažem — ti že pokažem!« Da lahko bi mislil človek, da je oče sinka Debelinko čarovnik in hoče sinka Debelinka začarati v prašička ali pa v ptička zlatokljunčka.

Končno je oče sinka Debelinka prenehal s svojo obrtjo, si zataknil palico pod pazduho in jel držati pridigo. Dolga je bila pridiga, dolga, še mnogo daljša, kot pa izvrševanje obrti. Sinko Debelinko je namreč ukradel očetu celih, reči in piši ter misli seveda zraven, petsto dinarjev. Ni hotel povedati, kam jih je dal. Ko ga je oče vprašal, kam jih je dal, je dobil odgovor: »Na varnem mestu so, očel!« Ni čuda, da je potem gospod Debelinko starejši zlasal gospoda Debelinka mlajšega, kar mu je dopuščalo srce, oziroma kolikor mu je prenesla roka. Dolgo mu je držal pridigo o vedenju lepem in življenju solidnem. In tako le jo je sklenil: »Sive lase mi delaš sinko Debelinko! Srce se mi trga in vije od žalosti. Kaj bo s teboj sinko moj Debelinko? Žalostno je to, žalostno! Žalostno tako, da bi človek šel na razvaline babilonske in tulil, jokal in cvilil, da se še kamnu ne bi smilil!«

»Denar je na varnem!« je dejal sinko Debelinko in se zmuznil skozi vrata.

»Paglavci nemarni!« je zavrela kri gospodu Debelinku starejšemu in planil je na gospoda Debelinko mlajšega. »Gospod Debelinko mlajši je pred nosom zaprl vrata gospodu Debelinku

starejšemu in gospod Debelinko starejši je ostal sam, žalosten, v svoji sobi in še žalostneje pobesil glavo do samih pet in tal, to se pravi, da je padel po tleh, kolikor je bil dolg, širok in visok. In srce se mu je krčilo žalosti žalostne.

Sinko Debelinko se je pa pred vrati skoro zaletel v svojo mamico, ki je verno, oh preverno, prisluškovala ceremonijam birmanskim.

»Debelinko sinko!« je dejala ter si obrisala solzne robe in suhe oči. »Sive lase nama delaš, sive! Pa zakaj si storil to, zakaj?«

»Zato, da bom štedil!« je dejal sinko, se popraskal po rebrah in po laseh in korajžno pogledal v tla. »Poglej!« Če daš v posojilnico 1 din, ti v sto letih naraste na 10 din, še več kot sto din. Kaj pa, če imaš petsto din in jih daš v posojilnico? V sto letih dobiš v žep več deset jurčkov!«

»Ja kdo ti je pa to dejal?«

»V šoli nam je gospodična pripovedovala o štedenju. Veš, živel je človek, mlad dijak je bil Mati mu je dala vsak dan za kruh v šoli 1 dinar. On je pa vsak dinar spravil in je imel na koncu leta 300 din! Poglej! Jaz bom ukradel očetu vsak mesec petsto din in na koncu leta bom imel 6000 din! Al? Moj oče me pa tepe zaradi tega. Le počakaj! Na koncu meseca, ko ne bo imel nobenega dinarja več, mu jaz za cigarete še pare ne dam!«

»Debelinko sinko!« je dejala mati. »Ti lahko štediš samo s tem, kar je tvojega! Ne smeš pa krasti zato, da boš štedil. Krasti se sploh ne sme!«

Sinko Debelinko je začudeno pogledal mamico svojo. Od silnega začudenja so mu vztrepetali lasje...

Gustav Strniša:

Sinica

Sneg po našem parku raja,
v mrzlem pišu se vrtil,
draži vrabce, jim nagaja,
vse povsod jih prepodi.

Mala Zlatka kliče ptičko,
ki na oknu pela je,
drobno, ljubljeno siničko,
ka mže odletela je?

Ji v slovo je pela ptička:
»Ti si srečna med ljudmi,
jaz le bedna sem sinička,
ki človeka se boji.

Tebe ljubi dobra mama,
za te noč in dan skrbi,
jaz pa se msirota sama,
kruha ni, ljubezni nil.

Sneg po našem parku raja
nad siničko, mrtva spi,
zmrznila je sredi gaja,
divja burja piska ji.

Rože na oknih

Na mrzlih oknih rože cveto,
bele rože ledene,
mrz nam jih je prinesel čez noč
s svoje poljane snežene.

Na mrzlih oknih rože cveto,
mamica naša pa joka,
saj očka so dali nam v črno zemljo,
zapustil me je siroto otroka.

Na mrzlih oknih rože cveto,
naša pečka ne diha,
v naši sobi je mrko, hladno,
naša soba je tiha.

Na mrzlih oknih rože cveto,
hladna krsta je kočica naša,
»Zakaj niso dali nas s očkom v
zemljo?«
mamica vsak dan me vpraša.

Stana Vinšek:

Ježuščku

Devetnajst - sto - trideset - deveto
leto teče, kar prišel si k nam.
Letos zopet, kakor vsako leto
polnoči obiščemo tvoj hram.

Devetnajst - sto - trideset - deveto
leto prosimo te: »Daj nam Mir.
Pokončaj pohlep, zavist in zlobo,
pokončaj sovraštvo in prepirl.«

Devetnajst - sto - štirideseto leto
kmalu že stopilo bo čez prag.
Hoti le — in s Tvojo voljo sveto
svet spet Tebi in spet nam bo drag!

Zanimivosti

Pozimi rasejo nohti dosti počasneje nego poleti.

Največja živeča dvoživka je japonski veliki močerad, ki doseže dolžino dveh metrov.

Kitajci uporabljajo kot zobotrebce dlake iz brkov in ščetine mrožev.

Volkovi opravijo na svojih nočnih pohodih pogostoma tudi 60 km dolgo pot.

Zvrgolenje dobrega kanarčka gre preko obsega treh oktav, od malega g do trikrat podčrtanega a.

Najtežja sestavina jajca je beljak, ki tehta več nego lupina in rumenjak skupaj.

Črni lasje so znatno odpornejši in trdnjši nego plavi. Poedin črn las prenese težo do 114 g, plav las pa komaj 56 g.

V Holandski Indiji naseljujejo v ozemljih, ki jih ograza malarija, netopirje. Ti pokončujejo komarje, ki povzročajo to nevarno mrzlico.

Rešitev uganke

Ko dan se zaznava ...

Rešitev križanke

Vodoravno: 3. sir, 6. lat, 7. Šibenik, 10. Mali vitez, 11. rek, 12. tek.

Navpično: 1. ničesar, 2. Rakek, 4. rilec, 5. lev, 6. liter, 8. bik (Bik), 9. nit.

